ఉన్నది ఉన్నతి

భోజనాలు అయ్యేసరికి రెండు గంటలు అయింది.

'ఓ అరగంట సేపు నడుం వాల్చండి. తరువాత ఏం చేసేది ఆలోచించవచ్చు' అని అరుంధతి, కమలాకరం మరీ మరీ చెప్పిన మీదట అలాగే ఉండిపోయారు – సుబ్బలక్ష్మీ, శివశంకరమూ. వాళ్ళు మొదట చేసిన ఆలోచన ప్రకారం అయితే ఈ సరికల్లా ఇంటికి వెళ్ళిపోవాలి.

జీవితంలో ఎప్పుడూ ఉరుకులు, పరుగులు కమలాకరానికి. ఎటొచ్చీ రిటైరయి పోయిన ఈ రెండున్నర నెలల నుంచి కాస్తంత నిదానంగా ఏమీ హడావుడి లేకుండా పనులు చేసుకోవడం అలవాటు చేసుకుంటున్నాడు. 'కంపెనీ సెక్రటరీ' ఉద్యోగం అంటే ఆషామాషీ అయినదని ఆయన ఒక్కనాడూ అనుకోలేదు. ఇతరులను అనుకోనివ్వలేదు.

అరుంధతి మటుకు ఎప్పుడూ ఒకటే తీరు – కష్టం వచ్చిందని కుంగిపోదు, సుఖం వచ్చిందని పొంగిపోదు. అలా ఉండడం ఒక రకమైన 'జడత్వమే'నని కమలాకరం ఎన్ని మార్లో పోట్లాడి చెప్పినా ఆమెలో మార్పు రాలేదు. నాలో మారవలసిన లక్షణాలు ఏమీ లేవు అన్నసంగతి ఆమెకు అవలీలగా తెలుసు.

సుబ్బలక్ష్మీ, శివశంకరమూ వాళ్ళకు కొత్తవాళ్ళే.

కమలాకరం రిటైర్ అయిన ఉద్యోగంలో శివశంకరం వచ్చి చేరుకున్నాడు. మరో కంపెనీలో 'న్యూఢిల్లీ'లో వుండేవాడు ఇంతకు ముందు. ఈ కంపెనీ డైరెక్టర్లలో ఎవరికో అతను బంధువనీ, అందుకనే ఇక్కడ ఇంత సునాయాసంగా ఎక్కువ 'పెర్క్స్'తో

ఉద్యోగం సంపాదించగలిగాడనీ కమలాకరం విన్నాడు. అయినా అతను ఇదంతా పట్టించుకుని పదే పదే ఆలోచనల్లోనికి తెచ్చుకోలేదు. పోయేవాడిని నాకెందుకు రచ్చ? అనుకున్నట్లు, అనుకోనట్లూ శివశంకరం 'అండర్ స్టడీ'గా ఉన్న మూడు నెలలూ అరమరికలు లేకుండా తనకు తెలిసినదంతా- కంపెనీ వ్యవహారాలు - అతనికి చెప్పాడు. తనకు ఎలాగూ ఎక్స్‌టెన్షన్ ఇవ్వరని తేలిపోయింది గదా!

–నేను రిటైర్ అయిపోయినా విషయ పరిజ్ఞానాన్ని 'తాజా'గా వుంచుకుందామనే అనుకుంటున్నాను. అకస్మాత్తుగా అన్నీ మర్చిపోలేం గదా- అన్నాడు శివశంకరంతో.

"ఉదయం నుంచి హాయిగా కాలక్షేపం చేశాం. మీరు మీ ఇంటికి వెళ్ళిపోతామంటే మాకు ఒక నెల రోజుల దాకా ఇల్లు బోసిపోయినట్లు అయిపోతుంది. ఈ ఇంట్లో మరో జంట ఆనందంగా నడయాడి, కులాసాగా కబుర్లు చెప్పి నవ్వి మమ్మల్ని నవ్వించి కడుపునిండా భోజనం చేసి హాయిగా నిద్రపోయి ఎన్నాళ్ళు అయిందో. ఇది తలుచుకునేవారు మనసు కష్ట పెట్టుకుంటారు. అంతకంటే మరేం లేదు" అంది అరుంధతి.

'ఇంకో గంట సేపు కూర్చుంటాంలెండి' అన్నాడు శివశంకరం.

"మీరు ఆరుగంటలకు ఉపన్యాసానికి వెళ్ళాలని గుర్తుందా?" అంది సుబ్బలక్ష్మి.

"యేఁ నువ్వు రావా ఏమిటి?"

"నేనూ పిన్నిగారూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ ఇక్కడే వుండిపోతాం. మీరూ, బాబాయిగారూ మీటింగుకు వెళ్ళిరండి. మీరు వచ్చాక, ఏడున్నరకు మనం ఉడాయించేద్దాం" అని అరుంధతి వంక తిరిగి "మీరు మాత్రం రాత్రికి మా కోసం ఇంకేమీ వంటకాలు చేయనంటేనే సుమండీ! పిన్నిగారూ, మేం రాత్రిళ్ళు భోజనం మానేసి చాలాకాలం అయింది" అంది సుబ్బలక్ష్మి.

మీటింగులకు వెళ్ళడం కమలాకరానికి రుచికరం కాదు. ఆయనెప్పుడూ డైరెక్టర్ల మీటింగులు, ఆఫీసుల్లో సహోద్యోగుల మీటింగులు ఎరుగును కాని వేరే పబ్లిక్ మీటింగుల ప్రసక్తి పెట్టుకోడు. ఉపన్యాసాలు వినడం అట్టే అభిరుచిదాయకమైన విషయం కాదు. అయినా తనకు ఇష్టం లేనట్లుగా కనిపించడం ఇష్టంలేక 'ఎక్కడ మీటింగ్? ఏమిటి విషయం?' అన్నాడు.

"దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో ఎవరో ఒకాయన మాట్లాడుతున్నాడు. మీరు తప్పకుండా రావాలని మన అడ్వకేట్ నరసింహంగారు నిన్ననే టెలిఫోన్ చేసి మరీ చెప్పారు" అన్నాడు శివశంకరం.

"దివ్యజ్ఞాన సమాజంలోనా? అంటే కర్మ-పునర్జన్మ-మరణానంతరం జీవితం గురించి వినడానికి సిద్ధపడి ఉండాలి!" అన్నాడు కమలాకరం, అరుంధతి వంక కొంటెగా చూస్తున్నట్టు నటిస్తూ.

"థియోసఫిస్టులు ఇప్పుడు మరణాత్పూర్వ జీవితాన్ని గురించే ఎక్కువగా మాట్లాడుతున్నారు".

"థియోసఫిస్టులు చెప్పినట్లు మనవాళ్ళు ఓల్డ్ కస్టమ్స్ అన్నీ బాగా ఆలోచించే పెట్టారోయ్... అన్నాడు కన్యాశుల్కంలో గిరీశంగారు, గుర్తుందా మీకు?" అనడిగింది అరుంధతి.

"అవును పోటీగరావు పంతులుగారి నౌకరు దగ్గర యజ్ఞోపవీతం చేత పుచ్చుకు ప్రమాణం చేశాడు కదూ?" అని టక్కున సమాధానం చెప్పాడు కమలాకరం.

సుబ్బులక్ష్మి ఇద్దరివంక మరింత ఆప్యాయంగా చూచింది.

"ఆ పోటీగరావు పంతులు అంటే 'ఫోటోగ్రాఫర్' అని అర్థం కావటానికి నాలుగు సంవత్సరాలు పట్టింది నాకు, తెలుసా? చిన్నప్పుడు" అన్నాడు శివశంకరం.

"ఇంగ్లీషు మాటల్ని తెలుగుచేసి మాండలికంలో వాడుకునే తీరును అప్పారావుగారు చాకచక్యంగా ప్రదర్శించారు. ఆ నాటకంలో నిండా" అన్నాడు కమలాకరం.

విద్వత్ అంటే కోర్టులని లాటిన్ భాషలో నిజంగా వుందో లేదో ఎవరినయినా కనుక్కోవాలి- ఈ విషయం ఎవరేనా రాశారా ఇదివరకే" అని అడిగింది అరుంధతి. అందరూ నవ్వుకున్నారు.

"ఇంతకూ అప్పారావుగారు 'థియోసఫిస్టా?"

"ఆయన అవునో కాదో నాకు తెలియదుగాని ఆయన్ను పోషించిన విజయనగరం మహారాజావారు మాత్రం ఆ సంస్థకు, వ్యవస్థాపకులకు మహారాజ పోషకులుగా వుండేవారు. అంతెందుకు, అప్పారావుగారి స్నేహితుడు, ప్రిన్సిపాల్ పి.టి. శ్రీనివాస అయ్యంగార్ 'థియోసఫిస్ట్ అయితేనేం గాని, బహు మంచివాడు' అని

మారేమండ కవిగారు విశాఖపట్టణంలో చెబుతూ ఉండేవారని ఆరుద్రగారు ఇటీవల ఒక వ్యాసంలో వ్రాశారు, చూశావా?"

-కమలాకరం విషయ పరిజ్ఞానానికి శివశంకరం నిజంగా అబ్బురపడి పోయినాడు.

టైం అయిదున్నర దాటింది గనుక మగవాళ్ళిద్దరూ హడావుడి పడుతున్నారు. "ఆ మీటింగ్‌హాల్ ఇక్కడికి రెండు వీధుల అవతలే వుంది. మరేం కంగారు పడకండి- అయిదు నిమిషాలలో వెళ్ళగలరు" అని భరోసా ఇచ్చింది అరుంధతి.

మీటింగ్ హాల్ చిన్నది. యాభయి అరవయి మంది కంటె ఎక్కువ పట్టరు. వాళ్ళిద్దరూ వెళ్ళే సరికి 'సర్వమత ప్రార్థనలు' జరుగుతున్నాయి. గుమ్మంలోనే ఆపేశారు వాలంటీర్లు. ప్రార్థనలు ముగిశాక వాళ్ళిద్దరికి దాదాపు చివరి వరుసలో వున్న కాళీ కుర్చీలు చూపించి లోపలకు పంపారు.

అధ్యక్షుడు ఏదో మాట్లాడుతున్నాడు, బహుశా 'స్పీకర్'ను పరిచయం చేయడం కాబోలు అనుకున్నాడు కమలాకరం.

ఉపన్యాసకుడు వయోధికుడు కాడు. నలభయి నలభయి అయిదు కంటె ఎక్కువ ఉండదు వయసు. జుట్టు నెరవడం ఇంకా ప్రారంభం కాలేదు.

హాలు గోడల చుట్టూ వున్న పుస్తకాల బీరువాలవంక ఆసక్తిగా చూస్తున్నాడు కమలాకరం. దాదాపు నేలమీద నుంచి పైకప్పు దాకా వున్నాయి. ఎన్ని పుస్తకాలు! ఎన్ని విషయాలు!

సోక్రటీస్ చెప్పినట్లుగా మనిషికి అక్కర్లేని వస్తువులు అనేకం వున్నాయి. ఈ ప్రపంచంలో, ఈ సృష్టిలో గిరీశంగారు అన్నట్లు ఇదంతా రద్దు సృష్టేనా? పుస్తకాలు కూడా ఇందులోనే చేరుతాయా? ఒక్కనాటికీ చేరవు. విషయ పరిజ్ఞానం పెంపొందించు కుందుకు చూచేవాడిని. కాకపోతే ఇన్ని పుస్తకాలు చదవటానికి, చూడటానికి, ఎంతో సమయ విరామం ఓపిక- చురుకయిన బుర్ర ఉండాలి. ఈ మూడింట్లో ఏది కొరవడినా తన మాదిరే అయిపోతుంది జీవిత గమనం... అనుకున్నాడు కమలాకరం.

ఉపన్యాసం మొదలు అవడంతో అతను చుట్టూరా చూడడం మానేసి వినడం మొదలు పెట్టాడు.

"సృష్టిలో 'మనిషి' వున్నట్లే ఇతర జీవరాశులూ వున్నాయి. చెట్లు-చేమలు, కొండలు-నదులు, నక్షత్రాలు-గ్రహగోళాలు ఎన్నో వున్నాయి. ఇవన్నీ మనిషి తన

కోసరమే, తన స్వప్రయోజనం కొరకే వున్నాయని భ్రమించి ఎన్నో వైరుధ్యాలు, వైషమ్యాలు, యుద్ధాలు తెచ్చిపెట్టుకుంటున్నాడు. సృష్టిలో ఏ వస్తువూ ఇతరుల కోసం కాదు. దానంతట అది వుంది. అంతే! అంతా పరస్పరం ఆశ్రయంగా, అంతర్ బద్ధంగా వుంది విశ్వం".

–ఇలా సాగిపోతోంది ఉపన్యాసం.

శివశంకరం శ్రద్ధగా వింటున్నాడు.

కమలాకరం కూడా చెవులు వొప్పజెప్పి వింటున్నాడుగాని, మనసులో మరో విషయం మెదులుతూ ఉంది.

భూమి సూర్యుడి చుట్టూ తిరుగుతూ వుందా? సూర్యుడే భూమి చుట్టూ తిరుగుతున్నాడా?

–ఈ రెంటిలో ఏదీ నిజం కాకపోవచ్చు, 'మనిషి' మాత్రం డబ్బు చుట్టూ తిరుగుతున్నమాట నిజం. నిజంగా నిజం.

మనుషులందరూ అలా డబ్బు కోసం... సుఖపురుషుల్లా వెంపర్లాడుతున్నారా? పురుషులందు పుణ్యపురుషులు వేరుగా వున్నారా?

–'సృష్టిలో రహస్యాలు తెలుసుకునే ప్రయత్నంలో మనిషి అతి చురుకుగా పనిచేస్తున్నాడు. అనేక కొత్త విషయాలు తెలుసుకుంటున్నాడు. దీన్నంతటినీ మానవ జీవితం మరింత సుఖకరం, సుగమం కావడం కోసం ఉపయోగిస్తున్నాడు. అలా కాకుండా తన స్వప్రయోజనం కోసమే ఉపయోగిస్తే భస్మాసురుడైపోతాడు. మనం ఎన్నెన్ని రంగాలలో ఎందరెందరు భస్మాసురులను తయారు చేస్తున్నామో చూడుకోవలసిన తరుణం ఆసన్నమయింది. ఈ ప్రపంచంను మన వారసులకు మనం ఇప్పుడు ఉన్న స్థితి కంటె మెరుగయిన పద్ధతిలో అప్పజెప్పవలసిన బాధ్యత మనకు ఉంది. ప్రకృతిని అర్థం చేసుకుని దానితో సహకరించి పని చేయడం అవసరం'.

పిల్లలపట్ల తన బాధ్యత... బాగా చదువులు చెప్పించడం, మంచి ఉద్యోగాలు వేయించడంతో సరిపోయిందా? వాళ్ళను అనుక్షణమూ అజమాయిషీ చేస్తూ బాగోగులు చెబుతూ ఉండవలసిన అవసరం లేదా? తన అనుభవం అంతా వాళ్ళకు మరింత సుఖ పురుషులను చేయడానికి వినియోగించవద్దూ?... ఈ బాధ్యత తనదీ అని తను అనుకోవడమేగాని వాళ్ళు... కొడుకులు-కూతుళ్ళు-కోడళ్ళు-అల్లుళ్ళు-మనుమలు-మనమరాళ్ళు... తనను ఏ విషయంలోను సంప్రదించరేం? తాను కలుగజేసుకుని

ఏమున్నా చెప్పినా విన్నట్లు మన్నించినట్లు అగుపించరేం? అందరూ తనకు ఎప్పటికప్పుడు 'ఫాలో అప్ రిపోర్ట్స్' పంపించరేం? నివేదికలు సమర్పించరేం?

'వాళ్ళ మంచిచెడ్డలు వాళ్లకు తెలుసు. అడగందే సలహాలు చెబితే ఎక్కసం అయిపోతాం. అయినా మనకేం తెలుసునని? వయస్సు ఎక్కువ గనుక మనమేం సర్వజ్ఞులమా?' అనుకునే అరుంధతి మాటలు నిజమే? లేక-తప్పించుకు తిరిగే ధోరణా ఇది?

బాధ్యతా రాహిత్యం అనిపిస్తుంది-కమలాకరానికి కుటుంబీకుల బాగోగులు కనిపెట్టకపోతే, భద్రతా రాహిత్యం అనిపిస్తుంది-వాళ్ళను గురించి రోజుకోసారయినా తలుచుకుని భరోసా పడకపోతే ...

సభలో అందరూ చప్పట్లు చరిచారు. కమలాకరం ఉలిక్కిపడి ప్రస్తుతంలోనికి వచ్చాడు. ఎంత పొరపాటు జరిగింది! ఏదో ముఖ్యమైన విషయం తాను 'మిస్' అయిపోయినాడు. రేగిచెట్టు కింద గుడ్డివాడు గుర్తుకు వచ్చాడు అతనికి-తాను చప్పట్లు కొట్టకపోయినా.

'...జీవితానికి ఒక విలువ ఉంది. పరమార్థం వుంది. దీనికోసం బ్రహ్మ సూత్రాలు, భాష్యాలు, కోరికలు తిరుగ వేయవలసిన పనిలేదు. మనం పంచేంద్రియాలను చురుకుగా నిష్పక్షపాతంగా పనిచేయించి పరిశీలించగలిగితే చాలు. జీవితం, వేదాంతం ఒక్కదాన్ని ఒకటి ఒరుసుకుని ప్రవహిస్తూ ముందుకు పోతున్నాయా? అన్న విషయం ఎవరికి వాళ్ళం జాగ్రత్తగా గమనించి చూసుకోవాలి'.

'...టాల్‌స్టాయ్ కథ మనిషికి ఎంత భూమి కావాలి అన్నది మీకు నేను గుర్తు చేయనక్కర లేదనుకుంటాను. మనిషికి దురాశ ఎందుకు పెరిగిపోతుంది? ఆలోచించండి. డబ్బుకు కటకటలాడిపోతూ పూట గడవక డొక్కలు మాడి కొందరు ఏడుస్తుంటే, ఎంత డబ్బు వుందో అది ఎవరిదో వివరంగా తెలియకుండా పూజ గదుల్లో సూట్‌కేసుల్లో మురిగిపోతున్న కరెన్సీ నోట్లు కొందరి కైవసంలో వుండిపోతున్నాయి. సృష్టిలో వున్న సంపదంతా ఈశ్వరుడిది. ఆయన బూడిద పూసుకొని శ్మశానంలో రికామీగా తిరుగుతూ వుంటాడని పురాణాలలో సాంకేతికంగా చెప్పిన విషయం మనమెందుకు మరచిపోతున్నాం?....'

కమలాకరానికి గాంధీగారి 'ట్రస్టీషిప్ ఆఫ్ ప్రాపర్టీ' సిద్ధాంతం గుర్తుకు వచ్చింది. 'స్టేట్ ఓనర్‌షిప్' అన్న కమ్యూనిస్టు మాటలు మనసులో మెదిలాయి. ఆ దేశాలు

ఇప్పుడు రాజ్యాంగపరంగా సడలిపోయినా, ఆ 'ఫిలాసఫీ' మటుకు ఇంకా మనిషి మనసుకు, బుద్ధికి పనికి వచ్చేదిగానే మిగిలివుంది.

ఎన్ని రకాలుగా ఎన్ని వాక్యాలుగా విన్నా కమలాకరానికి ఒక్కటే అనిపించింది. ఇవన్నీ నాకూ తెలుసు. కాకపోతే నేను ఉపన్యాసాలు ఇవ్వడం లేదు. ఇతనెవరో నా అభిప్రాయాలన్నీ చక్కగా గుదిగుచ్చి సుందరమైన మాలగా తయారుచేసి జనానికి అందించ చూస్తున్నాడు.

మరచిపోయిన విషయాలను మళ్ళీ మళ్ళీ గుర్తుకు తెచ్చి దానితో ఆలోచించవలసింది ఇంకా చాలా వుంది సుమా... అని మేలుకొలుపులు పాడుతున్నాడు.

అందరూ లేచి వెళ్ళి పోవటానికి ఉద్యుక్తులు అవుతూ వున్నా కమలాకరం మటుకు శివశంకరం "ఏమండీ... లేవలేకపోతున్నారా! చేయి సాయం ఇవ్వనా?" అని ముందుకు చాచినప్పుడు మటుకే కుర్చీ ఖాళీ చేయగలిగాడు.

ఇంటికి నడుస్తున్నంత సేపూ వాళ్ళ మధ్య నిశ్శబ్దం ఆవరించుకుని వుంది.

చివరకు 'బాగా కదిలించినట్లు వుంది మిమ్మల్ని ఈ ఉపన్యాసం' అన్నాడు శివశంకరం.

'బాగా మాట్లాడాడు అతను. జనంలో మెలుకువ, అవగాహన తీసుకురావాలని అతని తాపత్రయం. నిజానికి నేను చేస్తున్నపని కూడా అదే. కాని ఎవరికి కావాలి?... ఇలాంటి సంగతులు ఈ రోజుల్లో...?'

'అందరికీ కావాలి. చూడండి కమలాకరం గారు జనం కావాలనుకునేది ఒకటి, వాళ్ళకు అవసరం అయినది మరొకటి. కావాలనుకున్నదే ఇస్తున్నట్లుగా కనిపిస్తూ జనానికి నిజంగా అవసరం అయినది ఇవ్వడం ఫిలాసఫర్లు చేసేపని.

కమలాకరానికి ఈ విషయం ఇంతవరకు తనకు ఎందుకు తట్టలేదో అర్థం కాలేదు.

'పదే పదే గుచ్చి చెప్పడం వేరు, ఎవరికి వారికి అవగాహన అయ్యేట్లు సూచనగా, హృదయానికి సూటిగా నేరుగా స్ఫురించేట్లు చెప్పడం వేరు...' అంటున్నాడు ఇంకా శివశంకరం.

'అవునవును. అన్ని విషయాలూ నాకే తెలుసును, ఇతరులకు ఏమీ తెలియదు. అన్న ద్వంద్వ నీతిలో ప్రతివాడూ ప్రవర్తిస్తున్నాడు. ఈ భూమికలో పనిచేస్తున్నంత

సిస్తూ మనం ఎవరిలోనూ ఏమీ మార్పులు తీసుకురాలేం' అన్నాడు. కమలాకరం. తాను మాట్లాడుతున్నది ఎంతవరకు సరైనదో మనసులో ఇంకా గుణించుకుంటూనే ఇది సరైనదేనని అతనికి ఆ క్షణంలో తోస్తోంది. కాని నిజంగా సరైనదేనా? అయితే ఎందుకు ఆచరణలోనికి రావడం లేదు?...' అర్థం కాదు.

అరుంధతి ఇచ్చిన చక్కని 'కాంప్లాన్' తాగేసి బయలుదేరుతూ "మీరు మీటింగుకు వెళ్ళి ఏం 'ఎంజాయ్' చేసారో నాకు తెలీదుగాని, మేం మాత్రం ఈ గంటన్నరా మరింత దగ్గరకు వచ్చాం. పిన్నిగారి దగ్గర నేను రోజూ పాఠాలు నేర్చుకోవాలి" అంది సుబ్బలక్ష్మి.

'పాఠాలు చెప్పడం నాకు చేత కాదమ్మాయ్. ఏదో నాకు తెలిసిన సంగతులు మాత్రం మాయ, మర్మంలేకుండా మాట్లాడతాను' అంది అరుంధతి.

'అప్పుడప్పుడు ఆఫీసుకు వస్తూ ఉండడం మరిచిపోకండి కమలాకరం గారూ. నాకేదయినా ధర్మసందేహాలు వున్నప్పుడు మాత్రం మిమ్మల్ని టెలిఫోన్లోనే ఊదర గొట్టేస్తాను' అన్నాడు శివశంకరం గుమ్మం దాటుతూ.

నిజమా? అన్న సంశయం కమలాకరానికి కలుగకపోలేదుగాని, ఊరికే కుశ్శంకలు పెట్టుకోకుండా ఉన్నదానిని ఉన్నట్లుగా విన్నదానిని విన్నట్లుగా తీసుకోవాలని అప్పటికప్పుడే తీర్మానం చేసుకున్నాడు.

అరుంధతి పాదరసం 'వేపర్‌లాంప్' ఆర్పేస్తూ బెడ్‌లైట్ స్విచ్ ఆన్‌చేసినప్పుడు ఆ నీలి ఊదారంగు మిశ్రమంలో 'నేనప్పుడే పరాయివాడిని అయిపోతున్నాను' అనిపించింది అతనికి.

❖